

Budsjettnemnda for jordbruket
07.04.2017

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2017
Beregninger basert på driftsgranskingene



INNHOOLD	Side
INNLEDNING	5
1.1 Generelt	5
1.2 Hovedresultater	7
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	8
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	11
3.1 Bygd på driftsgranskingene	11
3.2 Tilskuddsberegning	11
3.3 Registrert arbeid og kapital	11
3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	12
3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	12
3.6 Gjeldsandeler	14
3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	14
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	15
4.1 Generelt	15
4.2 Arbeidsforbruk	15
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	15
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	16
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	17
5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE	18
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	18
5.2 Skift i volumutviklingen	19
5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	19
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	22
6.1 Korn	22

6.2	Poteter	22
6.3	Melkeprisen	22
6.4	Kjøtt	23
6.5	Ull	23
6.6	Annet	24
7	TILSKUDD	25
7.1	Pristilskudd	25
7.1.1	Grunntilskudd	25
7.1.2	Distriktstilskudd melk	25
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	26
7.1.4	Kvalitetstilskudd storfekjøtt	27
7.1.5	Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt	27
7.2	Driftstilskudd per foretak	27
7.3	Tilskudd til husdyr	28
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	30
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	30
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	31
7.7	Tilskudd til dyr på beite	33
7.8	Bunnfradrag	34
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	35
8.1	Oversikt	35
8.2	Årgangsindekser	38
8.3	Leid arbeid	38
8.4	Tilskudd	38
9	BEREGNINGRESULTATER	39
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	39
9.2	Økologisk melkeproduksjon	54
9.3	Analyse av kombinerte produksjoner	55
9.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	57

INNLEDNING

1.1 Generelt

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgs-kriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgs-kriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskutall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter med melkeproduksjon ble tatt inn som et referansebruk.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vurderte både ulike alternative utvalgs-kriterier for og eventuelle endringer i antallet av referansebrukene med korn. Datagrunnlaget (driftsgranskingsmaterialet) gir imidlertid begrensninger for hva som er mulig. Nemnda vedtok å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgs-kriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I avsnitt 9.4 ble det i 2014 tatt inn en liten vurdering av tre referansebruk med kombinerte produksjoner, for å belyse hvilken betydning hver produksjonsgren har.

I årets beregninger er referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon» tatt ut. Årsaken er at det fra og med regnskapsåret 2015, som er basisår i årets referansebruksberegninger, ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke

har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. I regnskapsåret 2015 (årets basisår) var det 24 samdrifter som var klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet. Disse melkesamdriftsbrukene er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene og tilsvarende bruk har tidligere år derfor ikke gått inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (årets beregninger) inngår melkesamdriftene i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang.

For de øvrige referansebrukene er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 2.

I driftsgranskingsmaterialet er det ikke grunnlag for å normalisere fruktavlingene på referansebrukene slik som det blir gjort for korn og poteter. På Vestlandet var 2015 det svakeste avlingsåret for frukt siden 2001. De fleste driftsgranskingsbrukene med frukt i gruppen av bruk som utgjør referansebruk 9 «Frukt og bær», ligger på Vestlandet. I årets referansebruksberegninger er inntektsposten «Frukt og bær» på referansebruk 9 derfor økt med 32,0 prosent i regnskapsåret 2015 (basisåret). Dette tilsvarer en tilnærmet normalisering av avlingsnivåene for epler, pærer, plommer og moreller, mens inntektene fra bær som inngår i den samme inntektsposten, er beholdt uendret. Prosentøkningen inkluderer dessuten en korrigerende for et antatt tilhørende høyere arbeidsforbruk som følge av normaliseringen. Det understrekes at dette er en tilnærming da det ikke er regnet inn effekter på andre poster i regnskapet som vil kunne være påvirket av en slik volumøkning. Det er ikke gjort spesielle endringer på referansebruk 9 i de to framregningsårene 2016 og 2017.

Budsjettnemnda har i årets beregninger ikke regnet fram referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter». Høsten 2014 kom en brå salgssvikt for kylling etter oppslag om forekomst av antibiotikaresistente bakterier i fjørfekjøtt og diskusjon om narasin var et nødvendig fôrtilsetningsstoff. For kyllingprodusentene ble 2015 et spesielt vanskelig år. Markedet for kylling har fra da vært preget av store omskiftninger, med endringer i markedsandeler og ulike tilpasninger til markedssituasjonen. Næringen har også gått over til narasinfritt fôr. Både fôrforbruket per kylling og kostnadene til innkjøp av livkyllinger har økt. Produsentene er delvis kompensert for kostnadsøkninger ved narasinfri kylling. På grunn av store utfordringer knyttet til volum- og kostnadsendringer i kyllingproduksjonen, har Budsjettnemnda ikke funnet godt nok faglig grunnlag for å regne fram referansebruket til 2016 og 2017 i årets beregninger.

1.2 Hovedresultater

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 1. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Årsverk	2015	2016	2017
1 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, landet	2,012	370 400	382 000	390 100
2 Korn. 387 dekar korn, landet	0,428	275 700	280 600	270 700
3 Sau. 160 vinterfôra sauer, landet	1,217	241 900	206 500	185 600
4 Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter, landet	1,599	427 800	434 100	437 500
5 Svin/korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn, landet	1,603	472 400	464 000	404 000
6 Egg/planteprod. 7136 høner + 252 dekar korn, landet	1,297	385 300	396 200	461 800
7 Potet/korn. 122 dekar poteter + 451 daa korn, landet	1,728	327 100	345 600	356 600
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	1,220	303 500	302 700	306 900
9 Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær, landet	1,812	375 400	373 300	368 100
10 Fjorfekjøtt/planteprodukter. 103 978 fjorfeslakt, landet	0,934	464 600		

Tabell 2. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Årsverk	2015	2016	2017
11 Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr, landet	2,008	356 800	368 300	378 600
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr, landet	1,704	310 900	316 100	324 100
13 Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr, landet	2,344	409 000	428 000	434 900
14 Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr, landet	2,794	442 700	464 200	468 600
15 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Østlandets flatbygder	2,102	416 500	429 800	430 800
16 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Østl. andre bygder	1,971	391 000	400 300	407 900
17 Melk og storfeslakt. 37 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,912	391 000	410 600	419 900
18 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,851	349 100	360 300	369 400
19 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	2,075	338 700	348 800	356 700
20 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Trøndelag	2,022	370 400	382 500	389 700
21 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Nord-Norge	2,036	375 600	388 500	395 700
22 Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn), Østlandet	0,318	115 900	111 900	93 200
23 Korn (de 20 største brukene). 870 daa korn, Østlandet	0,793	475 400	497 800	500 200
24 Korn/svin. 310 dekar korn + 22 avlssvin, Trøndelag	0,951	406 100	394 700	351 700
25 Sau. 134 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,107	206 400	178 400	163 100
26 Sau. 171 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,255	301 100	266 800	245 900
27 Sau (de 25 største). 278 vinterfôra sauer, landet	1,546	273 800	227 500	198 100

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 27 referansebruk presentert i de to tabellene 3 og 4 nedenfor.

Til beregningene i 2014 hadde Budsjettnemnda en gjennomgang av referansebrukene med korn med hensyn til representativitet og størrelse. Nemnda vedtok da å beholde referansebrukene nr. 2 og 22 uendret, og å endre utvalgskriteriene for referansebruk nr. 23 til å omfatte de 20 største kornbrukene på Østlandet.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». I årets beregninger er referansebruk 28 tatt ut. Årsaken er at det fra og med regnskapsåret 2015, som er basisår i årets referansebruksberegninger, ikke lenger er særvirkemidler for samdrift i melkeproduksjon og at partene derfor heller ikke har behov for dette referansebruket under jordbruksforhandlingene. I 2007 ble det dessuten tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon. Kapitlet har siden blitt oppdatert med resultater fra «Driftsgranskingar i jord- og skogbruk». Dette kapitlet er tatt ut i årets referansebruksmateriale.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12-14. Referansebruk nr. 12 og nr. 13 består nå henholdsvis av de $\frac{1}{3}$ minste og de $\frac{1}{3}$ største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk nr. 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørøfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 3) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskingene (tabell 4).

Ut over at det tidligere referansebruk 28 nå tatt ut, er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. I regnskapsåret 2015 (årets basisår) var det 24 samdrifter som var klassifisert som melkebruk i driftsgranskingsmaterialet. Disse melkesamdriftsbrukene er ikke en del av de ordinære driftsgranskingsbrukene og tilsvarende bruk har tidligere år derfor ikke gått inn i noen av de andre referansebrukene med melk og storfeslakt. Fra og med regnskapsåret 2015 (årets beregninger) inngår melkesamdriftene i det datamaterialet som referansebruksberegningene bruker på lik linje med de ordinære driftsgranskingsbrukene med melk. Dette innebærer at de fleste referansebrukene med melk og storfeslakt i ulik grad har fått økt antall årskyr og produksjonsomfang.

Tabell 3. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2015
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	335
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	93
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	118
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	20
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	33
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	16
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	17
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	55
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	27
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfe-slakt	Landet	19

Tabell 4. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2015
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	24
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	112
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	112
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	26
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	43
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	20
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	36
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	77
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	70
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	63
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	55
23	Korn (de 20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	20
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	29
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	26
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	22
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2015. Basisåret i beregningene er 2015, og disse tallene er som regel regnet fram til 2016 etter registrert prisutvikling i totalalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2017 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når volumframregninger fra regnskapsåret 2015 er inkludert.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 3). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved

hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 4).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen, jf. kapitlene 3.2 og 8.4. Tabellene under viser referansebrukenes soneplassering i årets beregninger.

Tabell 5. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	5	2	D
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	1		
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	5	2	
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	6	4	G
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	1		
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	1		
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	1		
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	5	2	
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	5	2	
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfe-slakt	Landet	1		

Tabell 6. Oversikt over referansebrukenes soneplassering. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	AK sone	Kjøtt sone	Melk sone
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	5	2	D
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	5	2	D
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	5	2	D
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	5	2	D
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	1	1	B
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	5	2	C
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogal., Jæren	2	1	A
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agd. og Rog. andre bygd.	5	2	B
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	5	2	D
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	4	2	C
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	6	4	G
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	3		
23	Korn (20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	1		
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	4		
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	5	2	
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	6	4	
27	Sau (25 største brukene). 278 v.f.sauer	Landet	5	3	

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

http://www.nilf.no/budsjettnemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra drøyt 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

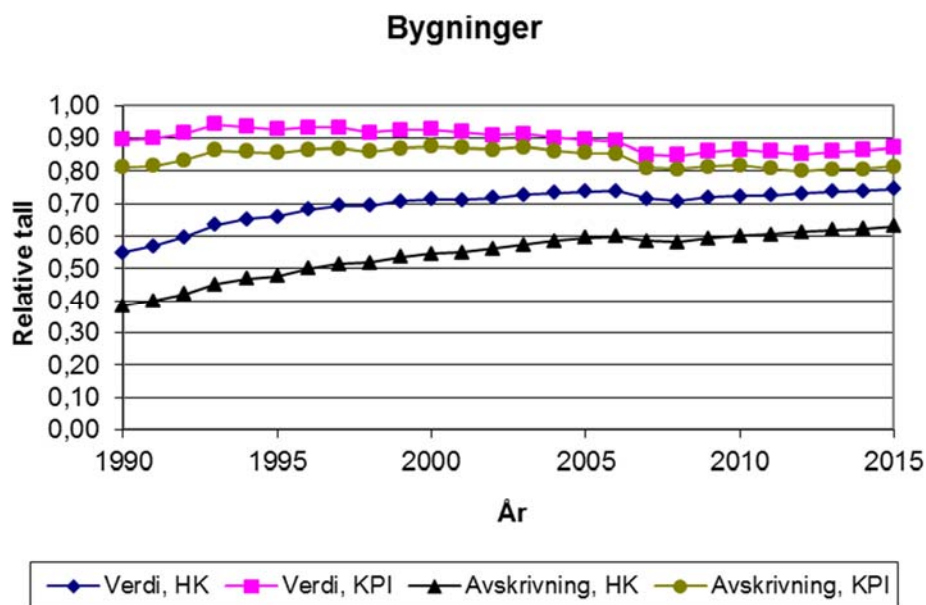
I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg og 30 år for driftsbygninger.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldogprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.



Figur 1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I Totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60-75 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I Totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i Driftsgranskingene og Referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygde en driftsbygning med inventar til 5 mill. kroner i 2000. En annen bedrift bygde eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen økte byggekostnaden med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 var nesten 80.000 kroner høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det ble ført lineær avskrivning. Dersom avskrivningen ble gjort etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingsatts for bygning og inventar er 6 prosent, ble forskjellen om lag 145.000 kroner.

Tabell 7. Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis 2000 og 2010. Kroner per foretak

	Bygd i 2000	Bygd i 2010	Differanse
Lineær avskrivning i 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 14 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 55 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 8 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 8. Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2015

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	15	28	45	63
Sum avskrivninger, kroner	104 972	221 488	384 088	569 404
Sum kostnader, kroner	852 668	1 589 656	2 514 434	3 727 282
Sum arbeidstimer	3143	3712	4324	5155
Avskrivninger, kroner per årsku	7 093	7 882	8 516	8 995
Sum kostnader, kroner per årsku	57 613	56 571	55 752	58 883
Kostnader inkl. fam. arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kroner per årsku	92 184	79 166	73 375	74 883
Sum arbeidstimer per årsku	212	132	96	81
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	465 526	673 847	885 597	1 163 897
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	273 273	334 927	377 874	416 564

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per båsplass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 8 illustrerer forskjeller i investeringstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familens arbeid til 181 kroner per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 15 årskyr har da en total kostnad per årsku som er om lag 23 prosent høyere enn referansebruket med 63 årskyr.

3.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 9. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 i 2015. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2015
7	Landet	2 487

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2015 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2006-2015, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Tabell 10. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2015 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2015	2015	2015
1	319		
2	407	416	459
5	373	427	480
6	371	394	417
7	477	413	496
8	364		
10	453	412	429
13	303		
14	419	401 ¹	
15	320	312 ¹	329
20	376		
22	400	404	444
23	445	440	470
24	375	328	

1) Gjennomsnitt over de siste 7 år

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 «Frukt og bær», der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Det var varierende forhold for fruktdyrking i Norge i 2015. Mens det på Østlandet var et normalt godt fruktår, var det et katastrofeår for mange dyrkere på Vestlandet. Siden de fleste driftsgranskingsbrukene med frukt er fra Vestlandet, preges avlingsresultatet av dette. Epleavlingene lå 34 prosent under middel per dekar for siste tiåret, for pærer lå avlingene 33 prosent under tiårsmiddelet. Moreller lå 57 prosent under middelet for siste tiåret, mens plommer lå 36 prosent under. Epleavlingene lå på 687 kg per dekar i snitt. Pæreavlingene lå på 414 kg per dekar, plommer 267 kg og moreller 168 kg per dekar.

På Vestlandet var 2015 det svakeste avlingsåret for frukt siden 2001. I årets referansebruksberegninger er inntektsposten «Frukt og bær» på referansebruk 9 derfor økt med 32,0 prosent i regnskapsåret 2015 (basisåret). Dette tilsvarer en tilnærmet normalisering av avlingsnivåene for epler, pærer, plommer og moreller, mens inntektene fra bær som inngår

i den samme inntektsposten, er beholdt uendret. Det er ikke gjort spesielle endringer på referansebruk 9 i de to framregningsårene 2016 og 2017.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2016 og 2017, er det gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret 2015.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomsfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige volumutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 11 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 11. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon	
Korn, korn/svin	Stigningskoeffisient fra NIBIOs normalårsavlingsberegninger
Øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon	
Melk/storfeslakt	Sammenveid indeks for melk og storfekjøtt inkl. grunntilsk.
Sau	Sammenveid indeks for sau- og lammekjøtt inkl. grunn-tilskudd og ull
Korn/svin	Sum gris
Korn	Sum husdyrprodukt
Tilskudd	
Korn	Benytter arealtrenden
Øvrige referansebruk	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader	
Korn	Sammenv. indeks handelsgjødsel og kalk (20 %), andre kostnader ved planteproduksjon (60 %) og vedlikehold (20 %)
Korn/svin	Sammenv. indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 12. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2008–2015
Melk og storfeslakt	1	169
Korn	2	57
Sau	3	45
Korn/gris	5	22

Volumframregningene fra regnskapsåret 2015 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4 og 11–21 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9 og 25–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2008–2015 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2015–2017, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år. Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabellen nedenfor er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 13. Volumendringer, i 2015-priser og 1845 timer per årsverk

	Trend (årlig endring, 2015-priser) ¹						Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Innt-kostn (eks avskr.)+tilsk. kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk	
Melk og storfeslakt	1	300	32 400	15 900	36 500	13	12 100	4 900
Korn	2	8 500	100	4 900	9 000	-9	4 400	13 800
Sau	3	100	-1 600	11 900	7 700	-10	2 700	3 200
Korn/svin	5	4 900	36 800	1 500	4 400	-30	35 700	27 300

1) Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke på grunn av manglende spesifikasjoner i datagrunnlaget

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en økning på 4 900 kroner per årsverk, som er omtrent uendret fra beregningene i fjor. Trendene for husdyrinntekter og kostnader går opp med henholdsvis 2 200 og 1 900 kroner. Trenden for arbeidsforbruket øker med 13 timer per bruk, mot 20 kroner ved beregningene i fjor.

For bruk med driftsform sau gir årets beregning en økning på 3 200 kroner per årsverk mot en økning på 3 000 kroner ved beregningen i fjor. En mindre negativ trend for husdyrinntektene oppveier økningen i trenden for kostnader.

I kornproduksjonen er trenden for inntektene fra planteproduksjonen høyere enn ved beregningene i fjor. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2015 gir en årlig avlingsnedgang for korn i alt på 2,6 kg per dekar, mot minus 2,0 kg per dekar for 2014. Arealet på de 57 brukene som var med i hele perioden 2008-2015, var i gjennomsnitt 372 dekar mot 368 dekar ved beregningen i fjor. En har brukt Totalkalkylens pris på 2,58 kroner per kg for korn i alt. Dette gir 2 500 kroner per bruk i årlig inntektsnedgang som følge av redusert avling. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Arealtrenden er positiv med 11,6 dekar per år. Med en normalårsavling på 366 kg per dekar og kornpris på 2,58 kroner per kg blir inntektsøkningen på 11 000 kroner per bruk fordi arealet øker. I alt blir trenden for inntekter i planteproduksjonen 8 500 kroner per bruk, som er en økning på 4 500 kroner siden fjorårets beregning. Ved beregningen av trenden for direkte tilskudd, benytter en samme arealtrend som for planteproduksjonen og multipliserer med satsen for arealstøtte i 2015 på 421 kroner per dekar. Denne utgjøres av sum kulturlandskaps-, areal-, RMP- og SMIL-tilskudd for landet. Satsen for kulturlandskapstilskuddet er 186 kroner per dekar og arealtilskuddet 169 kroner per dekar etter vektning med kornarealet i de ulike sonene. For RMP og SMIL har en regnet med 66 kroner per dekar. Dette gir en trend på 4 900 kroner per bruk for direkte tilskudd. Trenden for kostnader utgjør 9 000 kroner. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 4 400 kroner per bruk. At dette blir 13 800 kroner per årsverk skyldes at arbeidsinnsatsen på brukene i snitt utgjør 0,46 årsverk samt at arbeidsforbruket reduseres med snaut 10 timer (trenden for arbeid) per år.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en volumøkning på 27 300 kroner per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en økning på 8 500 kroner. Trenden for inntektene fra planteproduksjonen går opp med 3 200 kroner per bruk mens trenden for husdyrinntekter per bruk går opp med 8 800 kroner og for direkte tilskudd med 4 100 kroner sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 10 700 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2016-priser og 2017-priser.

Tabell 14. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2015 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2016	2017	
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	4 800	9 800
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	12 800	25 300
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	3 100	6 500
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgaier	Landet	5 600	11 300
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	27 000	52 700
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	21 600	42 200
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	18 200	36 200
8	Storfeslakt/ammekyr. 30 ammekyr	Landet	4 000	8 400
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	5 200	10 700
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjorfeslakt	Landet		

Tabell 15. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2015 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2016	2017	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	4 700	9 600
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	4 000	8 000
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	5 500	11 100
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	6 000	12 200
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	5 500	11 200
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets andre bygder	5 100	10 400
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	5 200	10 500
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	4 500	9 100
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	4 400	9 000
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	4 800	9 800
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	4 900	10 000
22	Korn. < 400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	3 800	7 600
23	Korn (de 20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	25 600	50 900
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	22 300	43 500
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	2 600	5 300
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	3 900	8 200
27	Sau (de 25 største brukene). 278 v.f.sauer	Landet	3 600	7 500

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 22 og 23. Årsaken til sterkere volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 419 400 kroner per årsverk og 62 200 kroner per årsverk.

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2015 er lik den beregnede budsjettprisen for 2016 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2015/2016. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2016 lik budsjettprisen for 2017 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2017 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2016.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2015 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut.

Framregningen fra 2015 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalkalkylens melkepris. I totalkalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2016, i totalkalkylen er ført som etterbetaling i 2015 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av melkeprisen i referansebruksberegningene.

Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene for årene 2011-2017.

Tabell 16. Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kroner per liter

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Melkepris i totalalkylen	4,70	4,75	4,80	5,20	5,55	5,64	5,42
Herav etterbetaling	0,42	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66	0,44
Melkepris driftsgr./referansebruk 1	4,50	4,85	4,76	4,98	5,33	5,51	5,58
Herav etterbetaling	0,23	0,42	0,26	0,26	0,43	0,59	0,66

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk 1 i årets beregninger.

Tabell 17. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2015 og 2016. Kroner per liter

	2015	Utvikling fra 2015 til 2016	2016
Melkepris referansebruk 1	5,33		
+ endring melkepris, totalalkylen		0,09	
– endring i etterbetaling, totalalkylen		0,07	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,16	
= korrigert utvikling fra 2015 til 2016		= 0,18	
Melkepris referansebruk 1			5,51

Tabell 18. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2016 og 2017. Kroner per liter

	2016	Utvikling fra 2016 til 2017	2017
Melkepris referansebruk 1	5,51		
+ endring melkepris, totalalkylen		– 0,22	
– endring i etterbetaling, totalalkylen		– 0,22	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,07	
= korrigert utvikling fra 2016 til 2017		= 0,07	
Melkepris referansebruk 1			5,58

Pristillegget til produsent for økologisk produsert melk ble økt med 10 øre per liter fra 1. juli 2016. Dette er tatt hensyn til i framregningen av melkeprisen fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017 på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» i årets referansebruksberegninger.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalalkylen. På grunn av omlegging av tilskuddsordningen for ull er ullprisen i årets referansebruksberegninger regnet fram uten endringer fra regnskapsåret 2015 (basisåret) på det enkelte referansebruk.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 3,6 prosent fra 2015 til 2016 og med 2,0 prosent fra 2016 til 2017. I relative tall blir dette:

$$2015 = 100,0 \quad 2016 = 103,6 \quad 2017 = 105,6$$

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 19. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2015	2016	2017
Geitemelk	326,00	336,00	336,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 20. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2015	2016	2017
A ¹	0	0	0
B	12	12	12
C	31	31	31
D	44	44	44
E	54	54	54
F	67	67	67
G	92	92	92
H	113	113	113
I	171	171	171
J	180	180	180

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 21. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017
1	0	0	0
2	455	455	455
3	735	735	735
4	1 130	1 130	1 130
5	1 190	1 190	1 190

Tabell 22. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017
1	0	0	0
2	455	455	455
3	735	735	735
4	1 330	1 330	1 330
5	1 380	1 380	1 380

Tabell 23. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2015	2016	2017
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	510	510	510
5	540	540	540
Vestlandet og Agder-fylkene ¹	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble satsene for Vestlandet og Trøndelag beholdt uendret på henholdsvis 45 øre og 22 øre per kg mens satsen for Nord-Norge ble økt med 15 øre til 120 øre per kg. Ved jordbruksoppjøret i 2015 ble satsene for Vestlandet og Nord-Norge beholdt uendret mens distriktstilskudd til egg i Trøndelag ble avviklet. Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble satsen for Vestlandet redusert med 20 øre til 25 øre per kg og satsen for Nord-Norge redusert med 45 øre til 75 øre per kg. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.1.4 Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Ved jordbruksoppjøret i 2013 ble det etablert et nytt kvalitetstilskudd for alt storfeslakt med kvalitet O og bedre, med unntak av slaktekategorien «Ku». Det nye tilskuddet blir utbetalt til produsent via slakteriene for slakt levert fra og med januar 2014. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble tilskuddssatsen videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2015 ble tilskuddssatsen økt med 30 øre per kg. Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble tilskuddssatsen for kvalitet O redusert med 1,0 kr per kg samtidig som satsen for kvalitet O+ og bedre ble økt med 3,0 kr per kg.

Tabell 24. Sats for kvalitetstilskudd storfekjøtt. Kroner per kg

	2015	2016	2017
Storfeslakt ¹ , kvalitet O+ og bedre	3,70	4,00	7,00
Storfeslakt ¹ , kvalitet O	3,70	4,00	3,00

1) Med unntak av slaktekategori «Ku» utenom «Ung ku»

7.1.5 Tilskudd for lammeslakt og kjeslakt

Tilskudd for lammeslakt kan gis for slakt av kvalitet O eller bedre. Tilskuddet har tidligere blitt utbetalt som et produksjonstilskudd etter søknad, med grunnlag i antall dyr solgt til slakteri foregående år. Ved jordbruksoppjøret i 2015 ble tilskudd til lammeslakt endret fra å være et produksjonstilskudd til å bli utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. I omleggingsåret 2016 ble lammeslaktstilskuddet utbetalt med halv sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i antall lam levert til slakt i kalenderåret 2015, og halv sats via slakteri til produsent for lam levert til slakt i kalenderåret 2016. I 2017 vil hele tilskuddssatsen bli utbetalt til produsent med slakteoppjøret via godkjent slakteri. Omleggingen av tilskuddsforvaltningen omfatter også tilskuddet til kjeslakt og tillegget for økologiske lammeslakt av kvalitet O eller bedre.

Tabell 25. Sats, tilskudd for lammeslakt og kjeslakt. Kroner per slakt

	2015 ¹	2016 ²	2017
Slakta lam, kvalitet O og bedre		250	500
Tillegg for økologisk lammeslakt, kvalitet O eller bedre		20	40
Kjeslakt med slaktevekt over 3,5 kg		150	300

1) I 2015 ble tilskuddene utbetalt som et produksjonstilskudd, jf. kapittel 7.3 tabellene 27 og 28 nedenfor

2) I 2016 ble det, i tillegg til satsene her, utbetalt sats som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015, jf. kapittel 7.3 tabellene 27 og 28 nedenfor

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttferproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttferproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 26. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2015	2016	2017
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>			
Sør-Norge ¹	125 000	124 770	132 050
Sør-Norge Jæren	118 000	117 770	125 050
Nord-Norge	133 000	132 770	140 050
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	133 000	132 770	140 050
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>			
Sør-Norge ¹ , kroner per ku	25 000	24 954	26 410
Sør-Norge Jæren, kroner per ku	23 600	23 554	25 010
Nord-Norge, kroner per ku	26 600	26 554	28 010
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	4 926	4 918	5 187
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>			
40 ammekyr eller flere	115 000	114 000	121 280
6-39 ammekyr, kroner per ammeku ²	2 875	2 850	3 032

1) Unntatt Jæren

2) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

7.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt kr 560 000 per søker for 2015, 2016 og 2017. Fra og med 2014 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som en egen produksjonstilskuddsordning som ikke lenger skal omfattes av maksimalbeløpsavgrensingen for tilskudd til husdyr.

Tilskudd til husdyr utbetales t.o.m. 2017 to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2015/2016 ble derfor først utbetalt i 2016 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2015, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.2015 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2016.

Fra mai 2017 vil et nytt produksjonstilskuddssystem tre i kraft. I det nye produksjonstilskuddssystemet er det to søknadsfrister og to telledatoer per år. Søknadsfristene er 15. mars (med telledato 1. mars) og 15. oktober (med telledato 1. oktober), med unntak av i 2017. I 2017 vil første søknadsfrist bli 15.mai, med telledato 1. mai. Andre søknadsfrist blir 15. oktober, med telledato 1. oktober. Det vil bare bli én utbetaling i året, og tilskuddene blir utbetalt i februar året etter de to søknadsomgangene. Første utbetaling etter det nye produksjonstilskuddssystemet blir i februar 2018.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Flere av satsene med utbetaling i 2017 er redusert i forhold til foreløpige satser fra jordbruksoppgjøret 2016.

Tabell 27. Tilskudd til husdyr 2015, 2016 og 2017

Dyreslag	Intervall	Sats, kroner per dyr per år		
		2015	2016	2017
Melkeku	1 – 16	4 028	3 948	4 168
	17 – 25	2 072	2 032	2 022
	26 – 50	1 000	980	976
	>50	800	784	780
Storfe	Alle dyr	800	784	780
Melkegeit	1 – 125	1 500	1 470	1 462
	>125	550	540	538
Ammeku	1 – 50	3 980	3 900	3 880
	>50	800	784	780
Sau ¹ og ammegeit, over 1 år per 1. januar	1 – 100	1 000	1 009	1 044
	>100	250	245	244
Utegangersau ² (alle)	1 – 300	0 ²	0 ²	0 ²
Lammeslakt ³	Kvalitet O og bedre	500 ³	245 ⁴	0 ⁴
Kjeslakt ³	Over 3,5 kg	300 ³	147 ⁴	0 ⁴
Avlsgris Sør-Norge ⁵	1 – 35	915	682	498
Avlsgris Jæren	1 – 35	765	534	350
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	1 202	962	776
Slaktegris ⁵	1 – 1400 ⁶	23	18	14
Slaktegris Jæren	1 – 1400 ⁶	19	14	10
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	10	10	10

1) Sau uavhengig av driftsform (inklusive også utegangersau) fra og med 2015

2) Utegangersau behandles likt som annen sau fra og med 2015

3) Fra og med 2014 er tilskudd til lamme- og kjeslakt skilt ut som egen ordning innenfor produksjonstilskuddene og skal fra da heller ikke lenger omfattes av maksimalbeløpsbegrensningen for tilskudd til husdyr

4) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en sats via slakteri til produsent med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 7.1.5 tabell 25 over.

Fra og med 2017 utbetales hele tilskuddet til produsent med slakteoppkjøret via godkjent slakteri, jf. kapittel 7.1.5 tabell 25 over

5) Unntatt Jæren

6) For 91,27 % i intervallet i 2015 og for 91,19 % i intervallet i 2016

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 27 over.

Tabell 28. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2015, 2016 og 2017. Kroner per dyr per år

	2015	2016	2017
Dyreslag			
Melkeku	2 800	2 800	3 000
Ammeku	2 000	2 000	2 200
Andre storfe	600	600	700
Melkegeit og ammegeit	200	200	250
Sau over 1 år pr 1. januar	450	450	500
Lammeslakt ¹	40	20 ¹	0 ²
Avlsgris	402	402	502
Slaktegris	260	260	300

- 1) I 2016 ble satsen her utbetalt som et produksjonstilskudd med grunnlag i dyr levert til slakt i 2015. I tillegg ble det utbetalt en tilsvarende sats via slakteri til produsent med grunnlag i dyr levert til slakt i 2016, jf. kapittel 7.1.5 tabell 25 over
- 2) I 2017 blir dette tilskuddet utbetalt til produsent via godkjent slakteri med grunnlag i dyr levert til slakt i 2017, jf. kapittel 7.1.5 tabell 25 over

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996.

Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble maksimalbeløpet hevet til 73 500 kroner og satsene per dyr økt med 2,1 prosent. For melkeku og melkegeit/melkesau ble det imidlertid samtidig gjort en justering av satsene slik at struktur differensieringen ble fjernet. Dette resulterte i en reduksjon av satsen for de første 8 melkekyrne og de første 40 melkegeitene/melkesauene per foretak. Ved oppjøret i 2014 ble dessuten utgangersau tatt inn i refusjonsordningen og likestilt med sau i tradisjonell drift.

Ved jordbruksoppjøret i 2015 ble maksimalbeløpet hevet til 74 200 kroner og satsene per dyr økt med 1,0 prosent.

Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble maksimalbeløpet og satsene per dyr videreført uendret.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppjørene i 2014 og 2015 ble maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2016 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 500 til 1 530 kroner.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2015, 2016 og 2017 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 29. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2015. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	186					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	236	286
Korn	Alt areal	127	192	227	210		
Potet	Alt areal	80				930	
Grønnsaker	Alt areal	550				1 550	
Frukt	Alt areal	700			1 450		
Bær	Alt areal	1 000			1 450		
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	300					
Poteter	Alt areal	500					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹					
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25					
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250					

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 186 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 686 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avviklet for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 30. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2016. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	185							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	Alt areal	75	0	110	210	240	286		
Korn	Alt areal	127	192	227					
Potet	Alt areal	80					930		
Grønnsaker	Alt areal	550					1 550		
Frukt	Alt areal	700					1 450		
Bær	Alt areal	1 000					1 450		
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 275							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25							
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250							

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 185 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 685 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk og som startet omleggingen senest i 2013. Omleggingstilskuddet ble avvirket for arealer som startet omlegging fra og med vekstsesongen 2014
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 31. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2017. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	170					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	Alt areal	40	0	105	210	240	286
Korn	Alt areal	140	205	240	227		
Potet	Alt areal	80			930		
Grønnsaker	Alt areal	550			1 550		
Frukt	Alt areal	700			1 450		
Bær	Alt areal	1 000			1 450		
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	300					
Poteter	Alt areal	600					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 425					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ¹					
Annet økologisk areal	Alt areal ²	25					

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 170 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 670 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

7.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite (utmarksbeitetilskudd) gis til dyr som i løpet av beitesesongen går minst 5 uker på utmarksbeite og som da har hoveddelen av det daglige grovfôrintaket fra beiting av utmark.

Tilskudd til dyr på beite (beitetilskudd) omfatter alle beitedyr som i løpet av beitesesongen går minst 12 eller 16 uker på beite. Kravet til antall uker er avhengig av i hvilken arealsone søkeren har driftssenter. Dette beitetilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeite, innmarksbeite, overflatedyrket og fulldyrket jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

**Tabell 32. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2015, 2016 og 2017.
Kroner per dyr per år**

Dyreslag	Intervall	AK- sone	Minimum antall uker på beite	2015	2016	2017
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	5	396	392	428
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	141	140	150
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	438	434	428
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	438	434	428
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	59	58	57
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	59	58	57

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 1 000 kroner til 3 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppjørene i 2009-2013 ble fradraget videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2014 ble det generelle bunnfradraget økt med 3 000 kroner til 6 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppjørene i 2015 og 2016 ble fradraget videreført uendret.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalalkylen. Det er noen få unntak. Korn og poteter regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalalkylen fordi «vederlag til arbeid og egenkapital» skal gi avkastning til alt arbeid. Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 8.2–8.4.

Tabell 33. Framregningssatser fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017

	Endring i totalalkylen fra 2015 – 2016 (*=nor- maliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i totalalkylen fra 2016 – 2017 (*=normali- serte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 4 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Havre	+ 9 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Hvete	+ 9 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Annet korn	101,4 % *	100,4 % *
Erter	102,5 %	100,0 %
Oljefrø	100,3 % *	100,0 % *
Poteter	+ 6 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Grovfôr	99,8 %	100,0 %
Grasfrø	104,2 %	104,0 %
Frukt og bær	100,4 % *	97,9 % *
Andre planteprodukter	101,6 %	103,7 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 18 øre/liter	+ 7 øre/liter
Storfe, økologisk melk	+ 23 øre/liter	+ 12 øre/liter
Storfe, livdyr	102,6 %	101,3 %
Kuslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg
Økologisk storfeslakt	+ 130 øre/kg	+ 69 øre/kg
Geit, melk	+ 18 øre/liter	+ 7 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	99,6 %	98,3 %
Slaktegris	- 16 øre/kg	- 109 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	99,4 %	96,0 %
Smågris	99,4 %	96,0 %
Sau, livdyr og slakt	90,4 %	91,5 %
Sau, ull	+ 0 øre/kg	+ 0 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 9 øre/kg	+ 65 øre/kg
Andre inntekter husdyrhold	99,6 %	98,3 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	103,7 %	102,0 %
Andre inntekter	103,6 %	102,0 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	102,8 %	106,2 %
Settepoteter	98,5 %	100,3 %
Såvarer og planter	102,4 %	96,8 %
Handelsgjødsel	103,2 %	88,0 %
Kalk	101,4 %	101,1 %
Plantevernmidler	105,8 %	102,4 %
Konserveringsmidler	100,3 %	100,2 %
Kraftfôr	100,8 %	100,6 %
Annet innkjøpt fôr	100,8 %	100,6 %
Diverse til husdyrholdet	103,6 %	102,0 %
Innkjøp av dyr	99,6 %	98,3 %
Andre forbruksartikler	103,6 %	102,0 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	100,9 S	102,3 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	102,0 %	102,0 %
Traktorer, vedlikehold	102,0 %	102,0 %
Skurtresker, vedlikehold	102,0 %	102,0 %
Yrkesbil, vedlikehold	102,2 %	104,3 %
Driftsbygninger, vedlikehold	102,8 %	102,1 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	102,7 S	102,1 S
Drivstoff	93,5 %	121,3 %
Leie av dyr	103,6 %	102,0 %
Leie av kvote	103,6 %	102,0 %
Leie av maskiner	103,6 %	102,0 %
Leie av bygninger	103,6 %	102,0 %
Jordleie	103,6 %	102,0 %
Forsikring	103,6 %	102,0 %
Elektrisk kraft	113,1 %	96,3 %
Adm. og andre faste kostnader	103,6 %	102,0 %
Sum faste kostnader		
Avskrivninger, mask. og redsk.	103,0 S	102,9 S
Avskrivninger, traktorer	102,2 S	102,4 S
Avskrivninger, skurtresker	102,7 S	102,8 S
Avskrivninger, yrkesbil	100,9 S	101,0 S
Avskrivninger, driftsbygninger	104,6 S	104,5 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	103,6 S	103,6 S
Avskrivninger, kontormaskiner	101,9 S	102,3 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	100,9 S	102,3 S
-Jordbrukets rentekostnader	88,6 %	100,3 %
-Jordbrukets andel av kår	103,6 %	102,0 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. Det beregnes årgangsindekser for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 34. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Indeks	355,8	360,2	363,0	370,7	378,2	386,2	400,0	408,0
Årgangsindeks						368,62	375,64	384,12
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,019	1,042

Årgangsindeksen for 2015 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2011-2014 pluss halvparten av indeksen for det første året (2010) og halvparten av indeksen for det siste året (2015) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2016 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2011-2016 og for år 2017 på grunnlag av årene 2012-2017.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnsstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2015 = 100,0 \quad 2016 = 100,9 \quad 2017 = 103,2$$

For 2017 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 2,3 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2015-2017 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 42-45 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 46-49.

I alle tre årene 2015, 2016 og 2017 er det generelle fradraget 63 500 kroner og maksimalt fradrag 166 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 72 900 kroner forutsatt 38,4 prosent marginalsatt i 2015. I 2016 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 67 100 kroner forutsatt 38 prosent marginalsatt. I 2017 blir den tilsvarende inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag omtrent 63 700 kroner forutsatt 37,7 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

**Tabell 35. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2015**

		2015	2016	2017	
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	334 900	349 000	358 300
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	208 800	219 900	215 400
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	201 800	174 300	157 700
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	385 500	395 200	400 500
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	430 900	428 300	375 100
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	344 900	360 200	424 300
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	298 200	319 100	331 800
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	261 000	264 300	270 200
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	335 200	336 300	333 000
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjørfeslakt	Landet	400 800		

**Tabell 36. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2015**

		2015	2016	2017	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	327 300	340 700	352 000
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	273 300	281 300	290 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	377 900	399 400	407 800
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	416 600	440 200	445 800
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	382 000	397 900	400 400
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets a. bygder	354 900	366 800	375 700
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rog., Jæren	356 400	378 200	388 700
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	311 100	324 900	335 200
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	306 400	318 800	327 800
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	334 400	349 400	358 200
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	339 900	355 500	364 400
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	62 200	65 300	54 100
23	Korn (20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	419 400	446 600	452 700
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	355 800	351 100	314 800
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	166 400	145 700	134 300
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	255 800	229 600	213 300
27	Sau (25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	234 000	196 800	172 400

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

Tabell 37. Resultatregning. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

01 Melk og storfeslakt, 28 årskyr.		Landet	335 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2191286	2235744	2265892
- Kostnader i alt	1589656	1624924	1649469
= Driftsoverskudd	601630	610820	616423
+ Leid arbeid	149496	150841	154280
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	72638	64365	64567
- Jordbr. andel av kår	4641	4807	4903
= Vederl. arb. og egenkap.	673847	692489	701233
/ Antall årsverk	2,012	2,012	2,012
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	334927	344192	348538
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4800	9800
= Vederl. inkl. volumframregninger	334927	348992	358338
02 Korn, 387 dekar korn.		Landet	93 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	647816	659593	659600
- Kostnader i alt	539327	554631	561994
= Driftsoverskudd	108489	104962	97606
+ Leid arbeid	9249	9332	9545
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24943	22102	22172
- Jordbr. andel av kår	3381	3502	3572
= Vederl. arb. og egenkap.	89414	88690	81407
/ Antall årsverk	0,428	0,428	0,428
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	208821	207130	190121
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	12800	25300
= Vederl. inkl. volumframregninger	208821	219930	215421
03 Sau, 160 vinterfôra sauer.		Landet	118 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	812911	787200	771229
- Kostnader i alt	606885	621556	631405
= Driftsoverskudd	206026	165644	139824
+ Leid arbeid	66365	66962	68489
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	23989	21257	21324
- Jordbr. andel av kår	2899	3003	3063
= Vederl. arb. og egenkap.	245503	208346	183926
/ Antall årsverk	1,217	1,217	1,217
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	201761	171224	151155
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3100	6500
= Vederl. inkl. volumframregninger	201761	174324	157655
04 Melkeproduksjon geit, 127 årsgeiter.		Landet	20 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1507996	1530084	1544332
- Kostnader i alt	968686	990806	1008469
= Driftsoverskudd	539310	539278	535863
+ Leid arbeid	128834	129994	132957
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	48675	43131	43267
- Jordbr. andel av kår	2913	3017	3078
= Vederl. arb. og egenkap.	616556	623124	622475
/ Antall årsverk	1,599	1,599	1,599
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	385478	389584	389179
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5600	11300
= Vederl. inkl. volumframregninger	385478	395184	400479

05 Svin og korn, 46 avlssvin + 364 dekar korn.	Landet	33 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3147622	3137232	3036968
- Kostnader i alt	2475230	2522934	2551356
= Driftsoverskudd	672392	614298	485612
+ Leid arbeid	110435	111429	113969
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	86577	76717	76957
- Jordbr. andel av kår	5641	5843	5960
= Vederl. arb. og egenkap.	690609	643167	516664
/ Antall årsverk	1,603	1,603	1,603
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	430901	401300	322369
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	27000	52700
= Vederl. inkl. volumframregninger	430901	428300	375069

06 Egg og planteprod., 7136 høner + 252 daa korn.	Landet	16 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2842847	2863303	2944977
- Kostnader i alt	2436538	2476720	2504855
= Driftsoverskudd	406309	386583	440122
+ Leid arbeid	135234	136451	139561
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	91773	81321	81576
- Jordbr. andel av kår	2416	2502	2552
= Vederl. arb. og egenkap.	447354	439211	495555
/ Antall årsverk	1,297	1,297	1,297
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	344909	338631	382072
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	21600	42200
= Vederl. inkl. volumframregninger	344909	360231	424272

07 Poteter og korn, 122 daa poteter+451 daa korn.	Landet	17 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1863700	1900905	1906406
- Kostnader i alt	1446681	1486139	1504029
= Driftsoverskudd	417019	414766	402377
+ Leid arbeid	153986	155372	158914
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	49372	43749	43886
- Jordbr. andel av kår	6142	6362	6489
= Vederl. arb. og egenkap.	515491	520027	510916
/ Antall årsverk	1,728	1,728	1,728
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	298238	300862	295591
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	18200	36200
= Vederl. inkl. volumframregninger	298238	319062	331791

08 Storfeslakt/ammeku, 30 ammekyr.	Landet	55 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1418941	1436261	1453800
- Kostnader i alt	1118609	1144410	1161820
= Driftsoverskudd	300332	291851	291980
+ Leid arbeid	85539	86309	88276
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	62384	55279	55452
- Jordbr. andel av kår	5244	5432	5540
= Vederl. arb. og egenkap.	318243	317449	319264
/ Antall årsverk	1,220	1,220	1,220
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	260959	260308	261796
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4000	8400
= Vederl. inkl. volumframregninger	260959	264308	270196

09 Frukt og bær, 51 dekar frukt og bær.	Landet	27 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1005039	1009080	1001346
- Kostnader i alt	589006	603799	616761
= Driftsoverskudd	416033	405281	384585
+ Leid arbeid	207289	209155	213922
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14053	12453	12492
- Jordbr. andel av kår	1765	1828	1865
= Vederl. arb. og egenkap.	607504	600155	584150
/ Antall årsverk	1,812	1,812	1,812
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	335181	331126	322296
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5200	10700
= Vederl. inkl. volumframregninger	335181	336326	332996

10 Fjørfekjøtt og planteprod., 103978 fjørfe-slakt.	Landet	19 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3342136		
- Kostnader i alt	2955655		
= Driftsoverskudd	386481		
+ Leid arbeid	87741		
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	94950		
- Jordbr. andel av kår	4994		
= Vederl. arb. og egenkap.	374278		
/ Antall årsverk	0,934		
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	400779		
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0		
= Vederl. inkl. volumframregninger	400779		

11 Økologisk melk og storfe-slakt, 24 årskyr.	Landet	24 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1851571	1891578	1929028
- Kostnader i alt	1356651	1387527	1417179
= Driftsoverskudd	494920	504051	511849
+ Leid arbeid	222335	224336	229450
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	57988	51384	51545
- Jordbr. andel av kår	2104	2179	2223
= Vederl. arb. og egenkap.	657163	674824	687531
/ Antall årsverk	2,008	2,008	2,008
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	327251	336046	342374
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4700	9600
= Vederl. inkl. volumframregninger	327251	340746	351974

12 Melk, 1/3 minste melkebrukene, 15 årskyr.	Landet	112 bruk	
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1235513	1257481	1277096
- Kostnader i alt	852668	871069	884198
= Driftsoverskudd	382845	386412	392898
+ Leid arbeid	105916	106869	109305
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20804	18435	18492
- Jordbr. andel av kår	2431	2518	2568
= Vederl. arb. og egenkap.	465526	472328	481143
/ Antall årsverk	1,704	1,704	1,704
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	273273	277265	282440
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4000	8000
= Vederl. inkl. volumframregninger	273273	281265	290440

13 Melk, 1/3 største melkebrukene, 45 årskyr.	Landet 112 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	3365835	3441295	3483730
- Kostnader i alt	2514434	2571584	2611548
= Driftsoverskudd	851401	869711	872182
+ Leid arbeid	197498	199275	203818
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	156096	138318	138752
- Jordbr. andel av kår	7206	7464	7613
= Vederl. arb. og egenkap.	885597	923204	929635
/ Antall årsverk	2,344	2,344	2,344
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	377874	393920	396664
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5500	11100
= Vederl. inkl. volumframregninger	377874	399420	407764

14 Melk, 25 største melkebrukene, 63 årskyr.	Landet 25 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	4855460	4962163	5014598
- Kostnader i alt	3727282	3812207	3871546
= Driftsoverskudd	1128178	1149956	1143052
+ Leid arbeid	268467	270883	277058
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	223197	197777	198397
- Jordbr. andel av kår	9551	9893	10090
= Vederl. arb. og egenkap.	1163897	1213169	1211623
/ Antall årsverk	2,794	2,794	2,794
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	416564	434199	433646
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	6000	12200
= Vederl. inkl. volumframregninger	416564	440199	445846

15 Melk og storfeslakt, 31 årskyr.	Østl. flatbygder 26 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2549697	2603289	2624580
- Kostnader i alt	1916383	1958498	1991717
= Driftsoverskudd	633314	644791	632863
+ Leid arbeid	243550	245742	251344
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	72392	64147	64348
- Jordbr. andel av kår	1634	1692	1726
= Vederl. arb. og egenkap.	802838	824694	818133
/ Antall årsverk	2,102	2,102	2,102
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	381959	392357	389236
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5500	11200
= Vederl. inkl. volumframregninger	381959	397857	400436

16 Melk og storfeslakt, 26 årskyr.	Østl. andre bygder 43 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2110601	2150798	2179576
- Kostnader i alt	1514975	1548760	1573790
= Driftsoverskudd	595626	602038	605786
+ Leid arbeid	162907	164373	168120
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	50986	45179	45321
- Jordbr. andel av kår	8134	8425	8593
= Vederl. arb. og egenkap.	699413	712807	719992
/ Antall årsverk	1,971	1,971	1,971
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	354900	361697	365342
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5100	10400
= Vederl. inkl. volumframregninger	354900	366797	375742

17 Melk og storfeslakt, 37 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren 20 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2590851	2650068	2684464
- Kostnader i alt	1927980	1970316	1997645
= Driftsoverskudd	662871	679752	686819
+ Leid arbeid	143005	144292	147581
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	120343	106637	106972
- Jordbr. andel av kår	4215	4366	4453
= Vederl. arb. og egenkap.	681318	713041	722975
/ Antall årsverk	1,912	1,912	1,912
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	356403	372997	378194
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	5200	10500
= Vederl. inkl. volumframregninger	356403	378197	388694

18 Melk og storfesl., 25 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder 36 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1878253	1916914	1944585
- Kostnader i alt	1394606	1424218	1444725
= Driftsoverskudd	483647	492696	499860
+ Leid arbeid	152387	153758	157263
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	59197	52455	52620
- Jordbr. andel av kår	940	974	993
= Vederl. arb. og egenkap.	575897	593025	603510
/ Antall årsverk	1,851	1,851	1,851
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	311136	320390	326054
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4500	9100
= Vederl. inkl. volumframregninger	311136	324890	335154

19 Melk og storfeslakt, 28 årskyr.	Vestlandet 77 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2150799	2194121	2224390
- Kostnader i alt	1580314	1615380	1639405
= Driftsoverskudd	570485	578741	584985
+ Leid arbeid	133598	134800	137873
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	63485	56255	56431
- Jordbr. andel av kår	4634	4800	4896
= Vederl. arb. og egenkap.	635964	652486	661531
/ Antall årsverk	2,075	2,075	2,075
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	306439	314400	318758
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4400	9000
= Vederl. inkl. volumframregninger	306439	318800	327758

20 Melk og storfeslakt, 31 årskyr.	Trøndelag 70 bruk		
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2272124	2320881	2351143
- Kostnader i alt	1628266	1665612	1690372
= Driftsoverskudd	643858	655269	660771
+ Leid arbeid	115057	116093	118739
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	74509	66023	66230
- Jordbr. andel av kår	8254	8549	8720
= Vederl. arb. og egenkap.	676152	696790	704560
/ Antall årsverk	2,022	2,022	2,022
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	334361	344566	348409
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4800	9800
= Vederl. inkl. volumframregninger	334361	349366	358209

21 Melk og storfeslakt, 25 årskyr.	Nord-Norge		63 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	2106314	2148356	2175159
- Kostnader i alt	1478345	1510727	1533173
= Driftsoverskudd	627969	637629	641986
+ Leid arbeid	159629	161066	164737
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	94139	83418	83679
- Jordbr. andel av kår	1294	1340	1367
= Vederl. arb. og egenkap.	692165	713937	721677
/ Antall årsverk	2,036	2,036	2,036
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	339911	350603	354404
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	4900	10000
= Vederl. inkl. volumframregninger	339911	355503	364404

22 Korn, <400 dekar korn (235 dekar korn).	Østlandet		55 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	397796	405726	406261
- Kostnader i alt	356785	367072	372280
= Driftsoverskudd	41011	38654	33981
+ Leid arbeid	895	903	924
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	19461	17245	17299
- Jordbr. andel av kår	2677	2773	2828
= Vederl. arb. og egenkap.	19768	19539	14778
/ Antall årsverk	0,318	0,318	0,318
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	62239	61518	46528
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3800	7600
= Vederl. inkl. volumframregninger	62239	65318	54128

23 Korn, 20 største kornbrukene, 870 daa korn	Østlandet		20 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1498337	1526239	1526290
- Kostnader i alt	1155363	1187048	1202993
= Driftsoverskudd	342974	339191	323297
+ Leid arbeid	36278	36605	37439
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42790	37917	38036
- Jordbr. andel av kår	3660	3791	3867
= Vederl. arb. og egenkap.	332802	334088	318833
/ Antall årsverk	0,793	0,793	0,793
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	419412	421033	401808
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	25600	50900
= Vederl. inkl. volumframregninger	419412	446633	452708

24 Korn og korn/svin, 310 daa korn+22 avlssvin.	Tr.lag		29 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1498383	1492091	1450204
- Kostnader i alt	1165592	1189813	1203596
= Driftsoverskudd	332791	302278	246608
+ Leid arbeid	51967	52435	53630
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	40749	36108	36221
- Jordbr. andel av kår	5793	6000	6120
= Vederl. arb. og egenkap.	338216	312605	257897
/ Antall årsverk	0,951	0,951	0,951
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	355763	328823	271277
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	22300	43500
= Vederl. inkl. volumframregninger	355763	351123	314777

25 Sau, 134 vinterfôra sauer.	Vestlandet		26 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	580901	563812	554764
- Kostnader i alt	429449	440230	447921
= Driftsoverskudd	151452	123582	106843
+ Leid arbeid	49621	50068	51209
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14927	13227	13268
- Jordbr. andel av kår	1937	2006	2046
= Vederl. arb. og egenkap.	184209	158417	142738
/ Antall årsverk	1,107	1,107	1,107
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	166438	143134	128967
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	2600	5300
= Vederl. inkl. volumframregninger	166438	145734	134267

26 Sau, 171 vinterfôra sauer.	Nord-Norge		22 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	927599	901677	884974
- Kostnader i alt	661798	677058	687945
= Driftsoverskudd	265801	224619	197029
+ Leid arbeid	79957	80677	82516
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	24149	21399	21466
- Jordbr. andel av kår	707	732	747
= Vederl. arb. og egenkap.	320902	283165	257332
/ Antall årsverk	1,255	1,255	1,255
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	255751	225676	205087
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3900	8200
= Vederl. inkl. volumframregninger	255751	229576	213287

27 Sau, 25 største sauebrukene, 278 v.f.sauer.	Landet		25 bruk
	2015	2016	2017
Inntekter i alt	1251708	1204204	1173530
- Kostnader i alt	941827	963475	978581
= Driftsoverskudd	309881	240729	194949
+ Leid arbeid	102384	103305	105660
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	45973	40737	40865
- Jordbr. andel av kår	4541	4703	4797
= Vederl. arb. og egenkap.	361751	298594	254947
/ Antall årsverk	1,546	1,546	1,546
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	234022	193165	164929
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	3600	7500
= Vederl. inkl. volumframregninger	234022	196765	172429

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 38 og 39 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 40 og 41 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret (regnskapsåret). For de senere årene er endringene vist.

Tabell 38. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2015	Endring 2015-2016	Endring 2015-2017	Endring 2016- 2017
1 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, landet	646 824	-1 686	8 990	10 676
2 Korn. 387 dekar korn, landet	164 747	-751	-1 862	-1 111
3 Sau. 160 vinterfôra sauer, landet	473 146	-828	3 387	4 214
4 Melkeproduksjon geit. 127 årsg., landet	870 159	5 199	12 710	7 511
5 Svin/korn.46 avlss.+364 daa korn, landet	274 334	-11 061	-20 648	-9 587
6 Egg/pl.prod.7136 høn.+252 daa k. landet	282 100	-549	-2 904	-2 355
7 Potet/korn.122 daa p.+ 451 daa k., landet	231 363	-988	-4 966	-3 977
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	597 665	-1 647	6 401	8 048
9 Frukt og bær. 51 dekar frukt/bær, landet	262 282	496	5 696	5 199
10 Fjorfekjøtt/pl.prod. 103978 fj.slakt, landet	166 155			

Tabell 39. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2015	Endring 2015-2016	Endring 2015-2017	Endring 2016- 2017
11 Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	629 171	-1 556	14 322	15 878
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	489 516	-1 170	8 982	10 152
13 Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	826 833	-2 150	9 046	11 196
14 Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	1 105 103	-2 618	8 483	11 100
15 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Østl.fl.b.	659 345	-1 811	-3 887	-2 076
16 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Østl.a.b	667 314	-2 135	8 113	10 248
17 Melk og storfeslakt. 37 årskyr, Jæren	462 641	-2 172	9 617	11 789
18 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, A/R.a.b	563 089	-1 757	8 586	10 343
19 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestl.	622 493	-1 830	9 634	11 464
20 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Tr.lag	616 936	-1 973	6 905	8 878
21 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Nord-N	796 932	-1	9 356	9 357
22 Korn. <400 dekar korn (235), Østlandet	96 715	-454	-1 100	-647
23 Korn (20 største brukene). 870 daa Østl.	358 287	-1 727	-3 379	-1 652
24 Korn/svin. 310 daa k.+22 avlssv., Tr.lag	205 437	-6 636	-11 745	-5 109
25 Sau. 134 vinterfôra sauer, Vestlandet	371 170	-282	4 091	4 374
26 Sau. 171 vinterfôra sauer, Nord-Norge	577 990	186	4 464	4 278
27 Sau (de 25 største). 278 vinterfôra sauer	688 398	-2 997	2 418	5 416

Tabell 40. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2015	Endring 2015-2016	Endring 2015-2017	Endring 2016- 2017
1 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, landet	321 495	-838	4 468	5 306
2 Korn. 387 dekar korn, landet	384 757	-1 755	-4 348	-2 594
3 Sau. 160 vinterfôra sauer, landet	388 844	-680	2 783	3 463
4 Melkeproduksjon geit. 127 årsg., landet	544 034	3 250	7 947	4 696
5 Svin/korn.46 avlss.+364 daa korn, landet	171 169	-6 902	-12 883	-5 981
6 Egg/pl.prod.7136 høn.+252 daa k. landet	217 499	-423	-2 239	-1 815
7 Potet/korn.122 daa p.+ 451 daa k., landet	133 855	-572	-2 873	-2 301
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	490 085	-1 351	5 249	6 600
9 Frukt og bær. 51 dekar frukt/bær, landet	144 710	274	3 143	2 869
10 Fjølfekjøtt/pl.prod. 103978 fj.slakt, landet	177 920			

Tabell 41. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2015	Endring 2015-2016	Endring 2015-2017	Endring 2016- 2017
11 Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	313 312	-775	7 132	7 907
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	287 355	-687	5 273	5 960
13 Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	352 800	-917	3 860	4 777
14 Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	395 522	-937	3 036	3 973
15 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Østl.fl.b.	313 690	-861	-1 849	-988
16 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Østl.a.b	338 612	-1 083	4 117	5 200
17 Melk og storfeslakt. 37 årskyr, Jæren	242 011	-1 136	5 031	6 167
18 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, A/R.a.b	304 216	-949	4 639	5 588
19 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestl.	299 948	-882	4 642	5 524
20 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Tr.lag	305 078	-976	3 415	4 390
21 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Nord-N	391 360	-1	4 594	4 595
22 Korn. <400 dekar korn (235), Østlandet	304 504	-1 428	-3 465	-2 036
23 Korn (20 største brukene). 870 daa Østl.	451 530	-2 176	-4 258	-2 082
24 Korn/svin. 310 daa k.+22 avlssv., Tr.lag	216 095	-6 980	-12 354	-5 374
25 Sau. 134 vinterfôra sauer, Vestlandet	335 362	-255	3 697	3 952
26 Sau. 171 vinterfôra sauer, Nord-Norge	460 644	148	3 558	3 410
27 Sau (de 25 største). 278 vinterfôra sauer	445 335	-1 939	1 564	3 503

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2015–2017.

Beregningen tar utgangspunkt i registrert jordbruksfradrag i 2015. Fradraget er regnet om til skattbar jordbruksinntekt i 2015. Skattbar jordbruksinntekt er justert til normalisert avlingsnivå i basisåret og så regnet fram forholdsvis etter endringene i driftsoverskuddet det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 38,4 på alle bruk i 2015, med skatteprosent 38,0 i 2016 og med skatteprosent 37,7 i 2017 (jf. utredning nr. 1/2017 kapittel 1.9).

Tabell 42. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2015	2016	2017
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	71 500	66 500	64 000
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	28 600	26 000	23 700
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	48 800	39 200	34 000
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	67 700	62 300	59 300
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	66 500	57 300	46 400
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	52 400	46 700	48 700
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	50 000	45 800	42 900
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	51 800	46 800	44 700
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	72 900	67 100	63 700
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjorfeslakt	Landet	59 600		

Tabell 43. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2015	2016	2017
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	59 400	55 300	53 400
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	64 100	59 400	57 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	72 900	67 100	63 700
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	72 900	67 100	63 700
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	72 600	67 100	63 800
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets a. bygder	71 100	66 000	63 300
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rog., Jæren	66 200	62 000	59 700
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	70 300	65 600	63 300
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	67 000	62 300	60 000
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	72 900	67 100	63 700
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	72 700	67 100	63 700
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	17 100	14 800	12 400
23	Korn (20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	44 500	40 600	37 700
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	47 800	41 400	35 100
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	44 300	36 200	31 900
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	56 900	46 700	41 000
27	Sau (25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	61 600	47 500	39 700

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 44. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2015	2016	2017
1	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Landet	35 500	33 100	31 800
2	Korn. 387 dekar korn	Landet	66 800	60 700	55 200
3	Sau. 160 vinterfôra sauer	Landet	40 100	32 200	27 900
4	Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter	Landet	42 400	39 000	37 000
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn	Landet	41 500	35 700	29 000
6	Egg og planteprodukter. 7136 høner + 252 dekar korn	Landet	40 400	36 000	37 500
7	Poteter og korn. 122 dekar poteter + 451 dekar korn	Landet	28 900	26 500	24 800
8	Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr	Landet	42 500	38 400	36 700
9	Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær	Landet	40 200	37 000	35 100
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 103 978 fjorfeslakt	Landet	63 800		

Tabell 45. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

			2015	2016	2017
11	Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	Landet	29 600	27 600	26 600
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	Landet	37 600	34 800	33 700
13	Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	Landet	31 100	28 600	27 200
14	Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	Landet	26 100	24 000	22 800
15	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Østlandets flatbygder	34 500	31 900	30 300
16	Melk og storfeslakt. 26 årskyr	Østlandets a. bygder	36 100	33 500	32 100
17	Melk og storfeslakt. 37 årskyr	Agder og Rog., Jæren	34 600	32 400	31 200
18	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	38 000	35 400	34 200
19	Melk og storfeslakt. 28 årskyr	Vestlandet	32 300	30 000	28 900
20	Melk og storfeslakt. 31 årskyr	Trøndelag	36 100	33 200	31 500
21	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Nord-Norge	35 700	33 000	31 300
22	Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn)	Østlandet	53 700	46 600	39 100
23	Korn (20 største brukene). 870 daa korn	Østlandet	56 000	51 200	47 500
24	Korn og korn/svin. 310 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	50 300	43 600	36 900
25	Sau. 134 vinterfôra sauer	Vestlandet	40 000	32 700	28 800
26	Sau. 171 vinterfôra sauer	Nord-Norge	45 300	37 200	32 700
27	Sau (25 største brukene). 278 v.f. sauer	Landet	39 800	30 800	25 700

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 46. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Årsverk	2015	2016	2017
1 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, landet	2,012	370 400	382 000	390 100
2 Korn. 387 dekar korn, landet	0,428	275 700	280 600	270 700
3 Sau. 160 vinterfôra sauer, landet	1,217	241 900	206 500	185 600
4 Melkeproduksjon geit. 127 årsgeiter, landet	1,599	427 800	434 100	437 500
5 Svin/korn. 46 avlssvin + 364 dekar korn, landet	1,603	472 400	464 000	404 000
6 Egg/planteprod. 7136 høner + 252 dekar korn, landet	1,297	385 300	396 200	461 800
7 Potet/korn. 122 dekar poteter + 451 daa korn, landet	1,728	327 100	345 600	356 600
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	1,220	303 500	302 700	306 900
9 Frukt og bær. 51 dekar frukt og bær, landet	1,812	375 400	373 300	368 100
10 Fjørfe kjøtt/planteprod. 103 978 fjørfe slakt, landet	0,934	464 600		

Tabell 47. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Årsverk	2015	2016	2017
11 Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr, landet	2,008	356 800	368 300	378 600
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr, landet	1,704	310 900	316 100	324 100
13 Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr, landet	2,344	409 000	428 000	434 900
14 Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr, landet	2,794	442 700	464 200	468 600
15 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Østlandets flatbygder	2,102	416 500	429 800	430 800
16 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Østl. andre bygder	1,971	391 000	400 300	407 900
17 Melk og storfeslakt. 37 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,912	391 000	410 600	419 900
18 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,851	349 100	360 300	369 400
19 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestlandet	2,075	338 700	348 800	356 700
20 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Trøndelag	2,022	370 400	382 500	389 700
21 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Nord-Norge	2,036	375 600	388 500	395 700
22 Korn. <400 dekar korn (235 dekar korn), Østlandet	0,318	115 900	111 900	93 200
23 Korn (de 20 største brukene). 870 daa korn, Østlandet	0,793	475 400	497 800	500 200
24 Korn/svin. 310 dekar korn + 22 avlssvin, Trøndelag	0,951	406 100	394 700	351 700
25 Sau. 134 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,107	206 400	178 400	163 100
26 Sau. 171 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,255	301 100	266 800	245 900
27 Sau (de 25 største). 278 vinterfôra sauer, landet	1,546	273 800	227 500	198 100

Tabell 48. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Kroner pr årsverk 2015	Endring 2015-2016	Endring 2016- 2017	Endring 2015-2017
1 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, landet	370 400	11 600	8 100	19 700
2 Korn. 387 dekar korn, landet	275 700	4 900	-9 900	-5 000
3 Sau. 160 vinterföra sauer, landet	241 900	-35 400	-20 900	-56 300
4 Melkeproduksjon geit. 127 årsg., landet	427 800	6 300	3 400	9 700
5 Svin/korn.46 avlss.+364 daa korn, landet	472 400	-8 400	-60 000	-68 400
6 Egg/pl.prod.7136 høn.+252 daa k. landet	385 300	10 900	65 600	76 500
7 Potet/korn.122 daa p.+ 451 daa k., landet	327 100	18 500	11 000	29 500
8 Storfeslakt/ammeku. 30 ammekyr, landet	303 500	-800	4 200	3 400
9 Frukt og bær. 51 dekar frukt/bær, landet	375 400	-2 100	-5 200	-7 300
10 Fjølfekjøtt/pl.prod. 103978 fj.slakt, landet	464 600			

Tabell 49. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2015

	Kroner pr årsverk 2015	Endring 2015-2016	Endring 2016- 2017	Endring 2015-2017
11 Økologisk melk og storfeslakt. 24 årskyr	356 800	11 500	10 300	21 800
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 15 årskyr	310 900	5 200	8 000	13 200
13 Melk (de 1/3 største brukene). 45 årskyr	409 000	19 000	6 900	25 900
14 Melk (de 25 største brukene). 63 årskyr	442 700	21 500	4 400	25 900
15 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Østl.fl.b.	416 500	13 300	1 000	14 300
16 Melk og storfeslakt. 26 årskyr, Østl.a.b	391 000	9 300	7 600	16 900
17 Melk og storfeslakt. 37 årskyr, Jæren	391 000	19 600	9 300	28 900
18 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, A/R.a.b	349 100	11 200	9 100	20 300
19 Melk og storfeslakt. 28 årskyr, Vestl.	338 700	10 100	7 900	18 000
20 Melk og storfeslakt. 31 årskyr, Tr.lag	370 400	12 100	7 200	19 300
21 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Nord-N	375 600	12 900	7 200	20 100
22 Korn. <400 dekar korn (235), Østlandet	115 900	-4 000	-18 700	-22 700
23 Korn (20 største brukene). 870 daa Østl.	475 400	22 400	2 400	24 800
24 Korn/svin. 310 daa k.+22 avlssv., Tr.lag	406 100	-11 400	-43 000	-54 400
25 Sau. 134 vinterföra sauer, Vestlandet	206 400	-28 000	-15 300	-43 300
26 Sau. 171 vinterföra sauer, Nord-Norge	301 100	-34 300	-20 900	-55 200
27 Sau (de 25 største). 278 vinterföra sauer	273 800	-46 300	-29 400	-75 700

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2015 er det 25 økologiske melkeproduksjonsbruk. Ett av disse brukene har levert data til NILF på annen måte enn til de ordinære driftsgranskingsene. Det er derfor 24 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt. Presentasjonen i tabell 50 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2015 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 24,1 årskyr, 30,3 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 427 dekar, herav 378 dekar eng/beite og 38 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 146 200 liter melk og 3 950 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 5,74 kroner per liter, som er 41 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,58 kroner høyere og 2,35 kroner lavere per kg enn på referansebruk 1.

I tabell 50 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2015 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3705 timer mens det er 3712 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger har 28,1 årskyr (og til sammenligning 3636 timer på referansebruk 16 med 26,1 årskyr, 3415 timer på referansebruk 18 med 24,6 årskyr og 3757 timer på referansebruk 21 med 25,2 årskyr).

Tabell 50. Resultatregning for 24 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2015. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	24,1	28,1
Jordbruksareal i alt, dekar	427	406
Sum inntekter før tilskudd	1 222 400	1 545 000
Pristilskudd	43 300	128 600
Produksjonsuavhengige tilskudd	585 900	518 200
+ Tilskudd i alt	629 200	646 800
= Inntekter i alt	1 851 600	2 191 800
Variable kostnader	481 700	728 300
Faste kostnader	664 700	639 800
Avskrivninger	210 200	221 500
- Kostnader i alt	1 356 700	1 589 700
= Driftsoverskudd	494 900	602 100
+ Leid arbeid	222 300	149 500
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	58 000	72 600
- Jordbrukets andel av kår	2 100	4 600
= Vederlag til arb. og egenkapital	657 200	674 400
/ Antall årsverk	2,008	2,012
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	327 300	335 200

9.3 Analyse av kombinerte produksjoner

Noen referansebruk kombinerer flere driftsgrener. Dette gjelder blant annet referansebrukene 5-7 som er svin kombinert med korn, egg kombinert med planteprodukter og poteter kombinert med korn. Ideelt sett hadde det vært ønskelig med driftsgrenanalyser av de kombinerte produksjonene slik at utslagene for hver produksjonsgren kunne studeres. Materialet gir ikke anledning til det, og spesielt på kostnadssiden er det krevende å splitte kostnader blant annet til leid arbeid, administrasjon, drivstoff, elektrisk kraft og alle kapitalkostnadene inklusive gjeld og renter på lånt kapital. Arbeidsforbruket er heller ikke fordelt på driftsgrener på det enkelte deltakerbruket. Fordeling av slike fellesposter krever stor grad av skjønn, som igjen øker usikkerheten i resultatene.

BFJ har gjort en slags driftsgreinanalyse for referansebrukene 5-7, men understreker at fordelingsforutsetningene er usikre. For noen poster, blant annet arbeidsforbruk, er fordelingen til korn gjort med bakgrunn i resultater fra referansebruk 2 som er et kornbruk.

Driftsgreinresultatene for regnskapsåret 2015 for referansebruk 5-7 er vist i tabellene 51 – 53. I tabellene avviker de to nederste linjene litt fra tabellhodet. Arbeidsforbruket er angitt i årsverk (ikke 1000 kroner) og vederlaget per årsverk i prosent angir driftsgreinens vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk i prosent av resultatet for referansebruket samlet.

Tabell 51. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 5 for regnskapsåret 2015. 1000 kroner og prosent

	Svin		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	2 418	84	455	16
Tilskudd i alt	120	44	155	56
Inntekter i alt	2 538	81	610	19
Variable kostnader	1 382	91	144	9
Faste kostnader før avskrivninger	437	63	255	37
Kostnader i alt	1 953	79	522	21
Driftsoverskudd	585	87	87	13
Vederlag til arbeid og egenkapital	615	89	76	11
Arbeidsforbruk, årsverk	1,22	76	0,39	24
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	505	117	197	46

Tabell 52. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 6 for regnskapsåret 2015. 1000 kroner og prosent

	Egg (og husdyr)		Planteproduksjon	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	2 245	88	316	12
Tilskudd i alt	164	58	118	42
Inntekter i alt	2 408	85	434	15
Variable kostnader	1 440	93	105	7
Faste kostnader før avskrivninger	375	67	188	33
Kostnader i alt	2 021	83	415	17
Driftsoverskudd	387	95	19	5
Vederlag til arbeid og egenkapital	440	98	8	2
Arbeidsforbruk, årsverk	1,01	78	0,29	22
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	435	126	27	8

Referansebruket har litt ulike sideproduksjoner. Det er 5 storfe og 4 hester som her er regnet sammen med eggproduksjon. I planteproduksjonen inngår litt poteter og noe eng og beite.

Tabell 53. Hovedposter fordelt på to driftsgreiner på referansebruk 7 for regnskapsåret 2015. 1000 kroner og prosent

	Poteter og annet		Korn	
	1000 kr	%	1000 kr	%
Sum inntekter før tilskudd	989	61	643	39
Tilskudd i alt	65	28	166	72
Inntekter i alt	1 054	57	809	43
Variable kostnader	221	52	200	48
Faste kostnader før avskrivninger	486	62	298	38
Kostnader i alt	830	57	616	43
Driftsoverskudd	225	54	193	46
Vederlag til arbeid og egenkapital	337	65	179	35
Arbeidsforbruk, årsverk	1,29	75	0,44	25
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	262	88	407	137

Referansebruket har ingen husdyrinntekter. Poteter utgjør 47 prosent av planteproduksjonsinntektene, mens korn utgjør 38 prosent. Frukt, bær og grønnsaker utgjør 15 prosent av planteproduksjonsinntektene og grovfôrsalg er ubetydelig. Arbeidsforbruket i kornproduksjonen vil med 2,0 timer per dekar (som for det litt mindre referansebruk 2) utgjøre 25 prosent av arbeidsforbruket. Arbeidsforbruket til grønnsaker, frukt og bær vil trolig ligne mest på arbeidsforbruket i potetproduksjonen. Arbeidsforbruket for de 166 dekarne til poteter og annet enn korn blir 14,0 timer per dekar.

For alle disse tre kombinerte referansebrukene er det den førstnevnte driftsgrenen (henholdsvis svin, egg og poteter) som dominerer ved at den bidrar med størstedelen av inntektene, kostnadene, driftsoverskuddet og størstedelen av arbeidsinnsatsen. I resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» vurderes resultatet ut fra arbeidsinnsatsen og også her kommer hovedproduksjonen best ut for referansebrukene 5 og 6 med husdyrproduksjon og gir noe mer vederlag per innsatt time enn den andre driftsgrenen dominert av korn. For referansebruket med poteter og hagebruksprodukter i tillegg til korn er det for 2015 kornproduksjonen som gir best vederlag per innsatt time.

9.4 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2015 til 2016 og fra 2016 til 2017 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2015. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 9 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 3 500 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene. I fjorårets beregninger var inntektsnivået ca. 900 kroner per årsverk høyere i referansebruksberegningene enn i normaliserte regnskaper. En av årsakene til dette nivåskiftet er ulik periodisering av etterbetalinger i melkeprisen (jf. underkapittel 6.3).

For framregningsårene har en i tabellen vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2015 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 54. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk²

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. volumframregninger	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2015	317 400		313 900	
2016	336 900	+ 19 500		fra minus 37 300 til pluss 27 200
2017	333 700	- 3 200		fra minus 53 200 til pluss 64 000

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2015, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2015 til 2016 og at det også er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 12 800 kroner større økning i normaliserte

² Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

regnskaper. Fra 2016 til 2017 er det en gjennomsnittlig inntektsøkning i referansebruksberegningene mens det er en inntektsnedgang i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 5 900 kroner svakere utvikling i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 3 500 kroner under normaliserte regnskaper i 2015 og om lag 10 400 kroner under normaliserte regnskaper i 2017.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 6.3. Forskjellen fra 2015 til 2016 er 9 øre per liter melk lavere prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 3 100 kroner per årsverk. Forskjellen fra 2016 til 2017 er 29 øre per liter melk mindre prisøkning i totalkalkylen som tilsvarer 10 000 kroner per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper. Det gir også forskjellig utvikling i beregnet kapitalslit, som må ses i sammenheng med utviklingen i rentekostnadene.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2015 til 2016 et positivt bidrag til utviklingen på 6 900 kroner per årsverk og på 500 kroner per årsverk fra 2016 til 2017 i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 8 000 kroner per årsverk fra 2015 til 2016 og om lag 7 000 kroner per årsverk fra 2016 til 2017. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 6 600 kroner fra 2015 til 2016 og om lag 6 700 kroner fra 2016 til 2017. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene, gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 800 kroner per årsverk i 2015.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2017.